

INTERJÚ DOMINIQUE VOYNET-VAL, FRANCIAORSZÁG VOLT KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI MINISZTERÉVEL

(Interview with Dominique Voynet, exMinister for Environment
and Regional Development)

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: GEORGES BENKO

Dominique Voynet 1997 júniusától 2001-ig Franciaország környezetvédelmi és területfejlesztési minisztere volt. Jelenleg a Zöld Párt vezetője. Ő az első „zöldpolitikus”, aki pozíciót tölthetett be a francia kormányban. Elfoglaltsága ellenére volt szíves válaszolni a GES (Géographie, Économie, Société) kérdéseire a minisztérium aktuális tevékenységével, a nemzeti és európai területi egyensúlyt érintő elképzeléseivel, munkájával kapcsolatban (az interjú 2000-ben készült – a szerkesztők megjegyzése).

Melyek voltak azok a főbb prioritások, amelyeket közel három éve, minisztersége kezdetén a területfejlesztés és a környezetvédelem terén meghatározott? Átfogó tervei mennyiben térnek el elődeiétől, főképpen a Pasqua-törvénytől?

Dominique Voynet: Az első számú prioritás számomra az volt, hogy a területfejlesztést a fenntartható fejlődés szolgálatába állítsuk, azaz figyelmet kell fordítanunk bolygónk egyensúlyára, energiaforrásainak korlátozott mennyiségére, az élőhelyek sebezhetőségére. Jelen esetben arról van szó, hogy országunk úgy kerüljön a világ élvonalába, hogy összhangot teremt a gazdasági versenyképesség, a társadalmi igazságosság és a környezet minősége között. Továbbá hosszú távú törekvéseket kell megvalósítanunk a területfejlesztés terén a társadalmi és gazdasági egyensúly érdekében.

Ez konkrétan a közép- és hosszú távú tervezés megújulását jelenti, amennyiben a közszolgáltatások egy új rendszerével kell választ adnunk a lakosság igényeire.

A második prioritás az volt, hogy a várost és a városi környezetet újra beillesszük egy olyan területfejlesztés keretei közé, amely korábban a vidéket célozta meg, miközben a francia népességnek több mint háromnegyede városokban él, és a gazdasági vagyoni legnagyobb része is ott termelődik. Ugyancsak a városokban állapítják meg az új társadalmi összefüggések legtöbbszörét, és a környezetet érintő fő kérdések is itt merülnek fel.

Szükség volt továbbá a népesség és a vidékek közös felelősségének új megközelítésére, nem csupán az egyenlőtlennek mondott területi megkülönböztető politikák felülvizsgálatával, amelyek passzívan hoznak létre övezeteket – gondolok itt a területfejlesztési támogatás által létrejött övezetekre, vagy azokra, amelyek a vidék- vagy városrészek fejlődésének élénkítése érdekében alakultak ki, azaz a szigorúan védett jellegű övezetekre, főként a környezetvédelem területén.

Ez az új megközelítés olyan politikát követel meg, amely tagoltabb területeket különít el, tekintetbe véve a közintézmények jelenlegi helyzetét, amit komolyan károsított a versenyszféra és a szűken vett árutermelő gazdaság fejlődése, s amelynek bizonyos vidékeken vagy városnegyedekben megfigyelhető jelenlétéről ismét sokat lehet hallani.

Végül szó volt arról is, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk a megélenkülő decentralizációra és a polgároknak arra a növekvő igényére, hogy nyomást gyakorolhassanak a döntési folyamatra, hiszen ez a demokráciában való részvételüket jelenti: partnerekből szerződő felekké váljanak. Egyenletben ezt így fejezhetnénk ki: 'egy terv + egy stratégia + egy terület = egy szerződés'.

A fennálló politikával szemben a különbség abban áll, hogy a területfejlesztésben, főleg a közlekedés terén (az út- és vasúthálózat, a vízi utak, a kikötők és légikikötők modális sémája) egyeduralkodó kínálat által megszabott gondolkodásmódról át kell térni a közszolgáltatások példája szerinti gondolkodásmódra, amely az igényeket veszi figyelembe. Ez az eset áll fenn a közlekedés területén, amely egyrészt az utazókra, másrészt az árucikkekre összpontosít, de ugyanez a megközelítés érvényes a felsőfokú oktatás, a kutatás, a kultúra, a sport, az energia vagy a természeti és mezőgazdasági területek tekintetében.

A második különbség azt jelenti, hogy a város – vidék felosztást újragondoljuk, túllépve azon a számos tekintetben múlthoz kötődő, idealista szemléleten, amely a vidéket illetően az előző kormányok területfejlesztési politikáját jellemezte. Végül pedig ki kellett lépniünk a társadalom kettészakadásával küzdő ökonomizmusból egy globálisabb szemlélet felé – amely a gazdasági teljesítményt, a társadalmi igazságosságot és az ökológiai egyensúly megteremtését integrálja, valamint lehetővé teszi a polgárok és képviselők nagyobb részvételét ebben a politikában.

Közel egy éve, 1999. június 25-én hirdették ki a földterületek rendezésére és a fenntartható fejlődésre vonatkozó törvényt (LOADDT). A jövőt tekintve milyen tartalmat vagy új impulzust kíván adni regionális és környezetvédelmi politikájának, három év kemény munkájával és egy elfogadott törvénnyel a háta mögött? Valóban megújul a közérdekű politika?

Dominique Voynet: Az utóbbi két évben beiktattuk az ehhez szükséges szabályszerű törvényhozói testületet. Most konkretizálnunk kell a városi környezet rendezéséhez kötődő tervekészítés szempontjait, ki kell dolgoznunk és meg kell valósítanunk az agglomerációs terveket és szerződéseket, illetve a városi és vidéki vagy kimondottan mezőgazdasági területeken érvényesítenünk kell a megállapodásokat és a munkaterv-szerződéseket. Továbbá erősíteni kell a vidékek együttműködését a városok közti kapcsolatok és a régiók közti egyezmények fejlesztésével, amint történt ez a nagy folyammedencék (Saône-Rajna-vidék, a Loire, a Mont St-Michel tengerparti jellegének helyreállítása), az egybefüggő nagyobb területek viszonylatában (például a hegységeket érintő régióközi egyezmények vagy a bányászat utáni helyreállítási programok Lotaringia és Nord-Pas-de-Calais régiókban a fenntartható fejlődés keretén belül).

Szó van arról is, hogy a közszolgáltatások és a regionális területfejlesztési és -rendezési sémák mintájára nagyobb időtávlatba kell foglalni a szerződések megkötését (a regionális tervszerződések, amelyek már csaknem mind megkötöttek, valamint az európai programterv-dokumentációk esetében nagy sikereket könyvelhetünk el); valamint a területrendezést és az élőhelyek védelmét illetően be kell még fejeznünk a mezőgazdasági övezetek létrehozásával kapcsolatos munkákat.

Végezetül a harmadik alapvető elv az volt, hogy a közintézményeket érintő munkát országosan egységessé tegyünk, kitűzve a célokat és az intézmények feltételeit, és helyi szerződések megkötésére törekedjünk annak érdekében, hogy a vezetés ezen a téren valóban decentralizálódjon. A csendőrségek, a rendőrhivatalok vagy az államkincstári és adóhivatali átszervezési tervek kudarca megmutatta, melyek az országos reformokat érintő nagy tervek korlátai.

Ezeket az irányzatokat keresztül megvizsgálhatjuk, hogy valóban átalakulóban van a területfejlesztési politika, amelynek a konkretizálása azonban még hátravan. Említést teszek arról a növekvő teherről, amit aktív részvételükkel a polgárok több szinten is felvállaltak, például a fejlesztési tanácsok megalakításával agglomerációs és országos viszonylatban, amelyeket a regionális konferenciák illetve az országos területfejlesztési tanács váltott fel a különféle szinteken.

Megemlítem a szerződések aktuális kérdését is, melynek újbóli felmerülését mutatja a régiók és helyi közösségek elkötelezettsége, ezen belül is a regionális tervszerződések (hét év alatt több mint 110 milliárd frank) és szerződések kidolgozása a települések és vidékek részére. A gyakorlati lépések, amelyeket tizennégy település tett meg, a települések bevallása alapján arra az eredményre vezettek, hogy jelentősen meg kell újítani a szerződések gyakorlatát, még azok esetében is, akik kezdetben nagy tapasztalattal rendelkeztek, és a többiekkel szembeni előnyükkel dicsekedhettek, mint pl. Rennes és Lyon.

A Régiók gazdagsága című könyvben, amelyhez Ön írt előszót, Alain Lipietz összegzi azokat az ideológiai és politikai vitákat, amelyek az Île-de France térségének fejlődését célozták, s ebben a megapoliszokat ellenzők álláspontjára helyezkedik. A területfejlesztési miniszter miként látja ma a párizsi megapolisz szerepét a francia és az európai regionális szervezetben?

Dominique Voynet: Ha figyelmet fordítunk a városokra, és főként a nagy agglomerációkra, az nem jelenti a megalopolisz gondolatának érvényesítését, vagy kimondottan metropoliszok létrehozását. Valójában arról van szó, hogy gátat kell vetni a párizsi régió tarthatatlan fejlődésének, amit a forgalmi fennakadások, az életszínvonal csökkenése, továbbá a vidékek és a népesség fokozódó távolodása is tanúsítanak. Ez utóbbi magyarázza, hogy először számoltak 600 ezer Île-de-France-i lakossal arra a 18 milliós keretre, amit az uniós Strukturális Alapok keretéből Franciaországnak ítéltek meg a legnehezebb helyzetben levő övezetek támogatására.

Nem csupán Île-de-France-ra, hanem a francia vidékek erejére és sokféleségére támaszkodva kell növelnünk országunk esélyeit. Az egyoldalú fejlődés kockázatának csökkentésével elkerülhetjük, hogy egy kevésbé aktív térségben kialakuljon egy jó teljesítményű, prosperáló 'sziget'. Országos viszonylatban inkább A Rhône-Alpes

régió modellje felé kellene törekednünk, vagyis ahol egy város az öt körülvevő különféle vidékek hálózatára támaszkodik, vagy a Midi-Pyrénées-i modell felé, ahol egy virágzó, tekintélyes város, mint Toulouse, kimeríti környezetének erőforrásait.

Harmadszor szólni kell arról is, hogy javítani kell a lakosság életminőségét, ahogyan azok a vállalatok is teszik, amelyek munkát adnak a településeken, minőségi szolgáltatásokat nyújtanak, akár a környező városok hálózatával összefogva.

Végül pedig egy olyan időtálló nézőpontot kell alkalmazni a területfejlesztésben, amely számol az új elvárásokkal, és azzal az idővel, amit egymásra tudnak szánni az emberek, köszönhetően a munkaidő átszervezésének és csökkentésének, az élet-tartam növekedésének, valamint annak, hogy a társadalmi összefogás hálózata szükségszerűen újjászerveződött (mivel a szakmai és földrajzi mobilitás erősödése tönkretette azt), és végül köszönhetően a környezet minőségével kapcsolatos megnövekedett igénynek.

Így tehát az volna jó, ha Île-de-France csak a fejlődéséhez szükséges kiegészítő beruházásokhoz jutna hozzá, és nem folytatódna tovább a magas színvonalú beruházások koncentrálódása. Ezért érdemes e régióon kívül helyet találni a harmadik generációs szinkrotron tervnek, és egy olyan vidéki régió javára fordítani, amelynek a kutatás-fejlesztése támogatni tudja majd az egyetemi központok létrejöttét és megerősödését, és képes lesz az európai döntéshozatalban nagyobb szerepet juttatni e központoknak. Energiát kell fordítanunk arra is, hogy a városok lakhatóbbak legyenek, például úgy kell átszervezni a közlekedést, hogy minden polgár egyformán igénybe vehesse, kímélje a levegő minőségét, és a városokból való elvándorlásra is kedvező hatású legyen (ezzel is csökkenthető lenne az üvegházhatás), továbbá újra egyensúlyt kell teremtenünk a gazdasági, társadalmi tevékenységek és a népesség eloszlása terén. Végül is arról van itt szó, hogy megalopoliszok helyett hálózatközpontok jöjjenek létre, amelyek a vidékek gazdagságára és sokféleségére támaszkodnak.

A mai regionális politikában milyen szerep jut a többi városnak – a regionális székhelyeknek, a kis és közepes nagyságú városoknak?

Dominique Voynet: A többi városnak, és tágabb értelemben a vidékeknek, legyen szó akár a székhelyekről, a kis és közepméretű településekről vagy akár falvakról, hozzá kell járulniuk egy átgondolt fejlődéshez, és fel kell ismerniük ebben a saját szerepüket. A terveket maguk az érintett résztvevők dolgozzák ki, hogy megtalálják a saját értékeiket, a saját egyéni helyüket. A városokban újra kell építeni a társadalmi kapcsolatokat is, amelyeket tönkretettek a piaci mechanizmusok, és itt merülnek fel az új igények és szolgáltatások is.

Az új elvárásokra épülve kialakul egy egységes életmód is, ez pedig segíti az együttműködések és szervezetek hálózatát, a belső dinamika fenntartását, legyen szó akár helyi termelőrendszerekről, akár helyi kezdeményezésekről, vagy a gazdasági szolidaritás hálózatairól, kultúrával és sporttal kapcsolatos tapasztalatok átadásáról, új kommunikációs és informatikai technológiák, vagy a közlekedés megszervezéséről.

A vidéki, mezőgazdasági területek is megtalálják a maguk helyét az új szolgáltatások kínálatában, amely kötődhet egy természeti környezet szépségéhez, nyugalomához, illetve helyi szolidaritási hálózatokhoz.

Meg tudná határozni a vidékpolitika gyors mérlegét?

Dominique Voynet: A vidékpolitika még kezdeti állapotában van. Ugyanakkor azért már jelentős munka folyik: 200–250 terv van folyamatban, némelyik közülük igen előrehaladott állapotban.

Úgy tűnik, a vidékek már számolnak a városok és a falvak kapcsolatával. Támogatják olyan tervek kidolgozását, amelyek a városi szolgáltatások és innovációk lehetőségeire, a falusi környezet előnyeire, az élet minőségére támaszkodnak. Egy új intézményi rendszert szeretnének, amely jobban alkalmazkodik az összetett gazdasági és társadalmi változáshoz: nem egy új területi hatóságról vagy együttműködésről van szó, hanem közös szándékokról. A vidékek érdeklődnek a tervek iránt, és szükségét látják a fejlődés sikere érdekében annak, hogy az ebben résztvevők aktív szerepet is vállaljanak, hiszen nem a helyi hatóságok vagy a választott képviselők egyedüli feladata ez.

Vannak ugyanakkor nehézségek is. Gondolok itt a kiskapukra, vagy némelyik hatóság, vagy képviselő megalkuvó magatartására. Vagy azokra az intézményekre, amelyek befolyást szeretnének gyakorolni a vegyes szakszervezetek, illetve érdekcsoportok együttműködési rendszerére. A hatóságok különböző szintjeinek közeli-tésével, kibékítésével háríthatók el ezek a nehézségek, hasonlóan a regionális területrendezési és fejlesztési konferenciákhoz. A regionális konferencia valójában az állam, a régió, a megyék, illetve a régió hatóságainak különböző képviselőit hozza össze a társadalmi és gazdasági élet szereplőivel, akik a fejlesztésben a legfőbb partnerek.

Az imént a városokról volt szó, térjünk most át a falusi viszonyokra: milyen egyensúlyra törekednek?

Dominique Voynet: A vidék jelentős hozzájárulásokat tett. Négy kategóriába sorolhatók a lakóterületek: vannak először is a városkörnyéki területek, ahol meg kell szervezni a város növekedésének feltételeit a közlekedés, a szociális ellátó hálózatok, a közintézmények terén; másodsor vannak a tömegtermelésre szakosodott mezőgazdasági vidékek, amelyek kapcsán több kockázatot is említeni kell: a környezet kihasználását, a víz- és talajminőséget, a források kimerítését, a társadalmi zavarokat, amelyeket a termelési versenyhelyzet okozott, és amelynek nyomán számos állás szűnt meg a mezőgazdaságban illetve általánosságban a helyi gazdaságban. Harmadszor vannak a falvak, amelyek több funkciót is magukra vállaltak, kiemelten a mezőföldi gazdálkodást, az ipari gazdálkodást, helyi szolgáltatásokat, a kulturális és társadalmi életet, ez pedig egy kiegyensúlyozottabb fejlődési modellt jelent. Végül pedig ott vannak az elhagyott vagy éppen elnéptelenedő területek, a mező- vagy a bányagazdálkodás jelentős átalakulását követően, s ezeket is be kell vonnunk a fejlődésbe, segítenünk kell őket a tervek kidolgozásában, és abban, hogy a munkában résztvevők között a szükséges kapcsolatok kiépüljenek.

E programhoz csatlakoztak tehát a vidékek, és ehhez kell hozzájárulniuk a szerződés-kötéseknek és az európai programtervek felhasználásának. Végezetül pedig különleges támogatást kell adnunk – főleg emberi erőforrások tekintetében – a legnehezebb helyzetben levő vidékeknek, mint pl. a vidékfelélesztési programban érintett területeknek.

A helyi fejlesztésben milyen szerep jut a kultúrának és a szolgáltató szektornak?

Dominique Voynet: A produktivizmus, a közberuházások vagy az infrastruktúra terén való tőkefelhalmozás korszakának elmúltával nő a nem anyagi szolgáltatások, az intellektuális javak súlya, tehát a nevelés, az oktatás, az informatikai és kommunikációs technológiák, a kultúra tekintélye.

Ezek a területek központi kérdést jelentenek abban a tekintetben is, hogy a lakosság felmérheti a változást. A kultúra terén már sikerült túljutnunk azon a szemléleten, hogy befolyásoljuk vagy engedélyezzük a fejlődést, ma már belátjuk, hogy a lakosságnak és az egyes vidékeknek is szükségük van a megnyilatkozásra és elismerésre. Ezek a dolgok hagyományosan átöröklődtek, de ma inkább már csak a művészeti és kulturális rendezvényeken képviseltetik magukat, ezért bátorítani kell a megnyilvánulást, az önkifejezést sokféleségét kollektív és egyéni szinteken is, ahogyan ezt példázza a regionális nyelvek és a kortárs zene érdekében elindított munka.

Az elképzelések szerint a szolgáltató szektor válaszol a megváltozott időszervezetre, a felmerülő új igényekre, és arra a szükségletre, hogy kibékítse valahogyan a gazdaság és a foglalkoztatottság ellentéteit, és csökkentse a társadalommal és a környezettel kapcsolatos aggodalmakat. Nem szabad azt hinnünk, hogy sikerül teljes foglalkoztatottságot elérnünk, hiszen közel három millió munkanélküli és ugyanannyi bizonytalan helyzetű munkavállaló van, az elmúlt két év jelentős javulása után is. Ezért a regionális tervszerzések több mint felében kimondottan szerepel a társadalmon belüli gazdasági szolidaritás, megpróbálva kiegyensúlyozni a gazdasági fejlődés, a területrendezés és a munkaidő-csökkenés következményeit, amelyek a lakosság érdekeiből, illetve a termelés modernizációjából származnak. Ezt a programot támogatja új munkakörök megjelenése és ezek szakemberekkel való betöltése.

A DATAR 2003-ban ünnepli negyven éves fennállását. Fontos szerepe volt a regionális politikában. A jelen körülmények között is marad ez a struktúra, amelyben a nemzeti területfejlesztés az európai elképzelések és a helyi fejlődési irányvonalak között foglal helyet?

Dominique Voynet: A DATAR feladata megfelel azoknak a prioritásoknak, amelyeket említettem: a regionális tervszerződés és az európai programtervek, a mezőgazdasági területek és a környezet védelme, a közintézmények helyi jelenléte és befolyása a környezeti kérdésekben.

Ehhez át kellett szervezni és hatékonyabbá kellett tenni a nemzeti területfejlesztési eszközeinket, egyrészt a nemzetközi beruházásokhoz szükséges talajkutatásokra vonatkozó rendelkezés felülvizsgálatával, másrészt a régióközi rendezési feladatok és az iparosítás támogatásával. A területfejlesztési és -rendezési nemzeti alap felhasználási lehetőségeit meg kellett reformálni oly módon, hogy egyértelműen

előnyben részesüljön a foglalkoztatás, a minisztérium ökológiai és környezeti céljainak való összeférhetőség, a nemzeti vállalkozásfejlesztési alap kis- és mikro-vállalkozásokat érintő, településközi programjaiban való részvétel. Ennek érdekében határoztuk meg a DATAR tevékenységének akcióeszközzeit: vállalkozások, vidékek és a Francia Nemzetközi Beruházási Ügynökség. Végül pedig újra kellett indítani a jövőkutató és képzési programot, nevezetesen a Területrendezési és -fejlesztési Tudományok Intézetének beindításával.

Nemzetközi cselekvési lehetőségeink lassan újra megtalálják helyüket Európa és a decentralizáció között, a demokratikus elvárások tekintetbe vétele, a közös tervek támogatása, a hatóságokkal való munka is a nagyobb transzverzalizációt szolgálják.

Végül ejtsünk szót a környezetvédelemről, akkor is, ha az Ön politikájában a területfejlesztés, a környezetvédelem és a „fenntarthatóság” szorosan összekapcsolódik. A kormányban a Területfejlesztési és Környezetvédelmi Hivatalok Egyesülete indította el a hosszú távú közcélú stratégiákat. A környezetvédelem pénzügyi keretei hogyan tudnak hozzájárulni egy olyan fejlődési modellhez, amely jobban tud gazdálkodni a természeti forrásokkal, és több állást teremt? A környezetvédelmi adó ösztönző hatása mennyire mutatható ki? Milyen fejlesztés várható a környezetre fordítható összegek tekintetében?

Dominique Voynet: A transzverzalizáció nem csupán a szektor problémáira jelent megoldást. Érinti a gazdasági fejlődés összetevőit is, és ez játszik közre az övezetek kijelölésében is. Kiegészítésre van szükség a törvényhozás és az intézkedések tekintetében csakúgy, mint a költségeket tekintve – ezért van szükség a környezetvédelmi adóra, mint például a TGAP-re, amely főleg az energiafelhasználást, az ipart, a mezőgazdaságot és a közlekedést érinti.

Úgy tűnik, hogy a környezetszennyezési adó jelentős terhet jelent az iparban és a mezőgazdaságban. Elég csak megfigyelni az érintettek heves reakcióit, hogy felmérhessük a hatását. Jelenleg ez a hatás nem annyira erős a közlekedésben, mivel ebben a szektorban kettős játszmát kell folytatnunk (gazdaságosabb motorok kifejlesztésével), de az adónak társadalmi hatása is van (a közlekedési ágazatbeli munka törvényi szabályozásával), és persze hatással van a műszaki felszereltségre is, főként azzal, hogy egyensúlyt teremt a tömegközlekedés előirányzatai és a regionális tervszerződések között.

Ehhez a programunkhoz járul még a közszolgáltatásokra irányuló hosszú távú elgondolásunk is, amely az energiaügyet, a közlekedést, a mezőgazdasági és természeti területeket érinti.

Szándékunk, hogy anyagi téren nagyobb figyelmet fordítsunk a foglalkoztatásra és a környezetvédelemre, azaz egy állandó és átfogó pénzügyi ráfordítással igyekezzünk megóvni a természeti kincseket, a talajt, a vizeket, a levegő minőségét, és ésszerűbbé tegyük az energiafelhasználást. Nem arról van szó, hogy az adókat növeljük, hanem hogy a nem kellően átgondolt, gyakran igazságtalan adókat olyanokkal helyettesítsük, amelyek a társadalom számára is elfogadhatóbbak, és kedvezőbbek a környezet védelme szempontjából.